

Vabariigi Valitsuse määruste (grupierandid) muutmise eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Konkurentsiseaduse¹ (KonkS) § 7 lõike 1 alusel antud Vabariigi Valitsuse 30. detsembri 2010. a määrus nr 197 „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate spetsialiseerumiskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)“ ning Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 9 „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate teadus- ja arenduskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)“ kehtivad 31. detsembrini 2022.

Eesti grupierandite määrustel ja nende aluseks olevatel Euroopa Liidu (EL) õigusaktidel^{2,3} on sama kehtivusaeg. Tavapäraselt töötatakse EL-i õigusakti kehtivusaja lõpuks välja uued EL-i grupierandi määrused. Selle protsessiga on Euroopa Komisjon ka alustanud, kuid arvestades aasta alguses kõnealuste EL-i õigusaktide eelnõude kohta laekunud tagasisidet, olid vajaminevad muudatused liiga mahukad ja enne uute horisontaalsete grupierandite õigusaktide vastuvõtmist oli viidatud eelnõudesse vaja teha ka põhimõttelisi muudatusi. Seetõttu juba kehtivate grupierandite kehtivustähtaega pikendati kuus kuud, 31. juunini 2023. Kuna Eesti õiguses on lähtutud EL-i õigusaktide kehtivustähtajast, on grupierandi määruste kehtivustähtaega vaja pikendada ka riigisisisel tasandil.

Määruse eelnõu ja seletuskirja on koostanud Justiitsministeeriumi intellektuaalse omandi ja konkurentsiõiguse talituse juhataja Kärt Nemvalts (tel 620 8283, e-post kart.nemvalts@just.ee). Eelnõu ja seletuskirja on keeleliselt toimetanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse toimetaja Airi Kapanen (620 8265, e-post airi.kapanen@just.ee).

Eelnõu kehtestab määrusena Vabariigi Valitsus.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Grupierandid on KonkS-i § 7 lõike 1 alusel valdkonna eest vastutava ministri ettepanekul Vabariigi Valitsuse määrusega antavad üldised load KonkS-i §-s 6 määratud tingimustele vastavate konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate kokkulepete sõlmimiseks, kooskõlastatud tegevuseks või ettevõtjate ühenduse otsuse vastuvõtmiseks.

Kui KonkS-i §-s 6 sätestatu kohaldub individuaalsetele kokkulepetele või koostööle (nn individuaalerand), siis KonkS-i § 7 lõige 1 annab Vabariigi Valitsusele volituse anda üldiseid lubasid ehk nn grupierandeid KonkS-i §-s 6 sätestatud tingimustele vastavate kokkulepete liikide suhtes.

Grupierandite eesmärk on suurendada ettevõtjate õiguskindlust, võimaldades ettevõtjatel hinnata, kas nendevaheline kokkulepe on KonkS-i alusel lubatud või keelatud.

¹ RT I, 22.09.2022, 4.

² komisjoni määrus (EL) nr [1217/2010](#), Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki teadus- ja arenduskokkuleppe liikide suhtes

³ komisjoni määrus (EL) nr [1218/2010](#), Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamise kohta teatud spetsialiseerumiskokkulepete liikide suhtes.

Grupierandi instituut, nagu ka individuaalerandi regulatsioon, põhineb konkurentsioiguse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetel ning seda kasutatakse ka teistes EL-i liikmesriikides ja Euroopa Komisjoni vastavate määruste alusel EL-i konkurentsieeskirjade rakendamisel.

Praegu kehtib Eestis kaks Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud horisontaalset grupierandit:

1. Vabariigi Valitsuse 30. detsembri 2010. a määrusega nr 197 kehtestatud „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate spetsialiseerumiskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)”⁴;
2. Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määrusega nr 9 kehtestatud „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate teadus- ja arenduskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)”⁵.

Eesti riigisisese grupierandi määrused, sealhulgas horisontaalse grupierandi määrused, toetuvad peaaegu täielikult Euroopa Komisjoni vastavatele määrustele, mis kohalduvad liikmesriikidele EL-i konkurentsieeskirjade rakendamisel otse. Siinkohal tuleb arvestada, et Euroopa Komisjoni grupierandi määrused on otsekohalduvad vaid siis, kui kokkulepped ettevõtjate vahel mõjutavad või võivad mõjutada liikmesriikidevahelist kaubavahetust, ehk olukordades, kus kohaldatakse EL-i konkurentsioigust⁶. Seega, riigisiseseid grupierandi määruseid kohaldatakse olukordades, kus ettevõtjate kokkulepe ei mõjuta kaubavahetust liikmesriikide vahel.

Kuna õigusselguse aspektist on kahtlemata mõistlik EL-i konkurentsieeskirjade ja riigisiseste konkurentsieeskirjade ühetaoline rakendamine, on kõnesoleva määrusega tehtavates muudatustes arvestatud EL-i tasandi õigust – komisjoni määruseid (EL) nr 1217/2010 ja nr 1218/2010.

Eelnõu paragrahviga 1 muudetakse Vabariigi Valitsuse 30. detsembri 2010. a määruse nr 197 „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate spetsialiseerumiskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)” § 5 lõiget 1 ja sõnastatakse see järgmiselt: „Määrus kehtib kuni 31. detsembrini 2023. a“. Kõnesoleva määruse aluseks olevat komisjoni määruse (EL) nr 1218/2010, Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamise kohta teatud spetsialiseerumiskokkulepete liikide suhtes kehtivusaega pikendatakse 31. juunini 2023.

Et jätta piisavalt aega riigisiseseks menetluseks pärast EL-i grupierandite heakskiitmist, sisaldab kõnesolev eelnõu hilisemat kehtivusaega (31.12.2023), võrreldes sellega, mis sätestatakse vastavas EL-i määruuses. Tavaliselt võetakse EL-i tasandi vastav õigusakt lõplikult vastu tavaliselt umbes üks kuu enne eelmise määruse kehtivusaja lõppu, ent see ei anna menetlemiseks piisavalt aega riigisisel tasandil. Seetõttu on eelnõuga ette nähtud kuuekuuline lisa-aeg. Need muudatused, mis EL-i õiguses võidakse kehtestada HBER-i järgmiste redaktsioonidega, võetakse arvesse järgmiste asjakohaste Eesti õigusaktide väljatöötamisel. Samas ei teki praegu kahe riigisisese õigusakti kehtivuse vahele lünka, sest on välistatud olukord, kus eelmine määrus enam ei kehti, kuid uut ei ole jõutud veel kehtestada.

⁴ RT I, 04.01.2011, 11.

⁵ RT I, 19.01.2011, 3.

⁶ Konkurentsiameti pädevus Euroopa Liidu konkurentsioiguse rakendamiseks tuleneb nõukogu määrusest (EÜ) 1/2003, 16. detsember, 2002 asutamislepingu artiklites 81 ja 82 sätestatud konkurentsieeskirjade rakendamise kohta.

Eelnõu paragrahvi 2 muudetakse Vabariigi Valitsuse 13. jaanuari 2011. a määruse nr 9 „Konkurentsi kahjustavate või kahjustada võivate teadus- ja arenduskokkulepete sõlmimiseks loa andmine (grupierand)“ § 5 lõiget 1 ja sõnastatakse see järgmiselt: „Määrus kehtib kuni 31. detsembrini 2023. a“.

Määruse aluseks olevat komisjoni määruse (EL) nr 1217/2010, Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 101 lõike 3 kohaldamise kohta teatavat liiki teadus- ja arenduskokkuleppe liikide suhtes kehtivusaega pikendatakse 31. juunini 2023. Põhjendused on samad, mis § 1 puhul.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamise lähtealuseks on komisjoni määrused (EL) nr 1217/2010 ja 1218/2010 ning nende kehtivusaja pikendamise menetlus on käesoleva eelnõu koostamise ajal pooleli. Praeguseks on toimunud kaks komisjoni nõuandekomitee kohtumist – 14. oktoobril 2022 ja 18. novembril 2022. Kohtumistel tutvustati praeguste horisontaalsete grupierandi määruste kehtivustähtaja pikendamise kava. Asjakohane muudatus kehtivates määrustes on plaanis heaks kiita detsembris 2022.

Paralleelselt on Euroopa Komisjoni menetluses ka uute horisontaalsete grupierandi määruste koostamine, mille protsessi, nagu eespool mainitud, on pikendatud. Uued grupierandi määrused kooskõlastatakse liikmesriikidega ja võetakse vastu kevadel 2023 ning need on plaanitud jõustada 1. juulil 2023⁷.

4. Määruse mõjud

Määrusega välditakse õigusliku lünga tekkimist, mis vastasel juhul võiks 2023. aasta jooksul tekkida seoses Eesti-siseste horisontaalsete kokkulepete hindamisega. Oma materiaalses osas toetuvad Eesti riigisisest grupierandi määrused Euroopa Komisjoni vastavatele määrustele, mis on liikmesriikidele EL-i konkurentsieeskirjade rakendamisel otsekohalduvad. Olukorras, kus ettevõtjate kokkulepe ei mõjuta kaubavahetust liikmesriikide vahel, tuleb rakendada riigisisest konkurentsioigust. Seega, et tagada konkurentsireeglite selge, ühetaoline ja õigusselge rakendamine, on kehtestatud Eesti grupierandi määrused, mille kehtivustähtaja pikendamine on käesoleva eelnõu eesmärk.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega ei kaasne Eesti Vabariigile kulutusi ja tulusid. Eestis tegeleb konkurentsijärelevalvega Konkurentsiamet ning horisontaalsete grupieranditega seonduva tegevuse rahastamine on plaanitud Konkurentsiameti eelarvesse.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras ehk hakkab kehtima (jõustub) kolmandal päeval pärast kehtivas korras avaldamist, hilisema jõustumisaja määramine ei ole antud juhul vajalik.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

⁷ Vt selle kohta lähemalt Euroopa Komisjoni kodulehelt: https://competition-policy.ec.europa.eu/public-consultations/2019-hbers_en.

Käesolev eelnõu esitatakse kiireloomulisena kooskõlastamiseks ministeeriumidele (Majandus- ja kommunikatsiooniministeerium, Rahandusministeerium) EIS-i kaudu ning arvamuse avaldamiseks Konkurentsiametile, Õiguskantsleri kantseleile, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Advokatuuri konkurentsioiguse komisjonile, Eesti Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Suurettevõtjate Assotsiatsioonile, Eesti Kaupmeeste Liidule, Teenusmajanduse Kojale, Eesti E-kaubanduse Liidule, Eesti Otsemüügi Assotsiatsioonile, Eesti Infotehnoloogia ja Telekommunikatsiooni Liidule, Tööandjate Keskliidule, Eesti Tarbijakaitse Liidule.